

TOMAS AKVINIETIS

SUMA PRIEŠ PAGONIS

TREČIOJI KNYGA. APVAIZDA. 111–117 SKYRIAI

Summa Contra Gentiles. Book III. Providence.
Chapters 111–114

CXI SKYRIUS

KAD PROTINGI KŪRINIAI DIEVO APVAIZDAI
PAJUNGI YPATINGU BŪDU

[1] Dėl to, kas jau pasakyta¹, akivaizdu, kad dieviškoji apvaizda apima viską. Tačiau reikia turėti omenyje, kad intelektualinėms ir protingoms prigimtims yra tam tikras kitoks, negu kitiems kūriniais, ypatingas apvaizdos būdas, nes kitus kūrinis jos pranoksta ir prigimties tobulumu, ir tikslo kilnumu. Prigimties tobulumu pranoksta todėl, kad tik protinga prigimtis yra savo veiksmų šeimininkė, laisvai pasirenka veiklą, o kiti kūriniai, kaip akivaizdu iš to, kas jau pasakyta², veikiau priverčiami veikti, negu patys pasirenka atlikti jiems deramus veiksmus. Tikslo kilnumu pranoksta todėl, kad tik intelektualiniai (protingi) kūriniai patį aukščiausią visatos tikslą pasiekia savo veikla, būtent Dievo pažinimu ir meile, o kiti kūriniai aukščiausio tikslo negali pasiekti, nebent tik kaip nors dalyvaudami jo panašume. Kiekvienos veiklos rūšis, ją išskirianti iš kitų veiklos rūšių, priklauso nuo jos tikslo ir priemonių – taip meninės veiklos rūšys viena nuo kitos skiriasi tikslais ir medžiaga. Juk gydytojas vienaip veikia, kad išgydytų ligonį, kitaip – kad sustiprintų sveikatą; ir tai jis daro skirtingais būdais, kurių skirtingumą lemia pacientų kūnų sandaros skirtingumas. Panašiai ir valstybėje skirtingais būdais reikia valdyti skirtingas, skirtingų tikslų siekiančias valdinių

| Dail. Beato Angelico

RAKTAŽODŽIAI: Tomas Akvinietis, Suma prieš pagonis, burtininkavimas, menai, dangaus kūnai, intelektualinės substancijos.
KEY WORDS: Thomas Aquinas, Summa Contra Gentiles, magic, arts, celestial bodies, intellectual substances.

grupės. Juk karius reikia valdyti taip, kad būtų pasiruošę karui, o amatininkus – kad gerai atliktų savo darbus. Taigi protingi kūriniai dieviškai apvaizdai pavaldūs vienokia tvarka, o kitokia yra tvarka, kuria valdomi visi kiti kūriniai.

CXII SKYRIUS

KAD PROTINGI KŪRINIAI VALDOMI DĖL JŲ PAČIŲ,
O KITI – KAIP PRIEMONĖS JIEMS

- [1] Todėl pati intelektualinė (protingos) prigimties būklė, kada ji yra savo veiksmų šeimininkė, pirmiausia reikalinga tokios apvaizdos globos, kuri padėtų jai pačiai savimi pasirūpinti, o kitų kūrinių, kurie nėra savo veiksmų šeimininkai, būklė rodo, kad jie skirti ne sau patiems, bet yra pajungti kitiems. Juk tas, kuriuo veikiama, turi įrankio prigimtį, o tas, kuris veikia pats, turi pirminio veiksnio prigimtį. Tačiau įrankio reikia ne dėl jo paties, o tam, kad pirminis veiksnys juo naudotųsi. Tad kiekvienas įrankio atliekamas darbas turi būti siejamas su pirminiu veiksmu kaip su tikslu. Tačiau visa, ką pirminis veiksnys daro pats arba kuo nors kitu, daro sau tiek, kiek jis yra pirminis veiksnys. Todėl protingais kūrinių Dievas rūpinasi taip, tarsi valdytų juos dėl jų pačių, o kitus kūrinius – taip, tarsi jie būtų pavaldūs protingiems kūriniams.
- [2] Dar. Tas, kuris yra savo paties veiksmų šeimininkas, veikia laisvai, nes laisvas yra tas, kuris yra savo paties veiksmų priežastis. O tas, kuris veikia kito priverstas, veikia iš būtinybės ir yra vergas. Vadinasi, tik protingas kūrinys yra laisvas iš prigimties, o kiekvienas kitas yra vergas iš prigimties. Ir kiekviena valdžia laisvaisiais rūpinasi dėl jų pačių, o vergais – taip, kad jais galėtų naudotis laisvieji. Vadinasi, dieviškoji apvaizda rūpinasi protingais kūrinių dėl jų pačių, o kitais – dėl protingųjų.
- [3] Toliau. Kai daiktai nukreipti į kokį nors tikslą ir jeigu kai kurie iš jų savo pačių pastangomis negali to tikslo pasiekti, tai jie turi būti nukreipti į tuos, kurie pasiekia tikslą ir dėl jų pačių nukreipti į tikslą. Taip pergalė yra kariuomenės tikslas, kurio siekia kariai savo kovos veiksmais, todėl kariuomenei tik jų reikia dėl jų pačių, o visų kitų, kitoms pareigoms (pavyzdžiui, prižiūrėti arklius ar pirkti ginklų) priskirtų, reikia dėl tos kariuomenės karių. Bet iš to, kas jau pasakyta, žinoma, kad aukščiausias visatos tikslas yra Dievas, kurį, kaip jau minėta, tik protinga prigimtis pažinimu ir meile pasiekia. Taigi tik protingos prigimties reikia visatai dėl jos pačios, o visų kitų – dėl pastarosios.
- [4] Taip pat. Bet kuriai visumai svarbiausių dalių reikia, kad sudarytų visumą, o kitų reikia, kad jas išsaugotų arba kaip nors pagerintų. Iš visų visatos dalių kilnesni yra protingieji kūriniai, nes labiau priartėja prie dieviškojo panašumo. Todėl protingosiomis prigimtimis dieviškoji apvaizda rūpinasi dėl jų pačių, o visomis kitomis – dėl pastarųjų.

- [5] Be to. Akivaizdu, kad visos dalys yra nukreiptos siekti visumos tobulumo – juk ne visuma yra dalims, bet dalys – visumai. Tačiau protingosios prigimtys visumai yra artimesnės negu kitos prigimtys, nes kiekviena protinga substancija yra viskas tuo atžvilgiu, kad esaties visumą savo intelektu aprėpia, o kiekviena kita substancija dalyvauja tik ypatingoje savo pačios esatyje. Todėl dera, kad kitomis substancijomis Dievas rūpinasi dėl protingųjų.
- [6] Dar. Gamtoje su kiekvienu daiktu veikiama taip, kaip prigimties skirta su juo veikti. Tačiau matome, kad gamtoje protinga substancija naudojasi visais kitais daiktais arba savo intelektui tobulinti, nes juose išvelgia tiesą, arba savo galios išraiškai ir žinojimui didinti taip, kaip menininkas kūniškoje medžiagoje išreiškia savo meno sampratą, arba net ir palaikyti su protinga siela susieto kūno, kaip matyti žmonių atveju. Tad akivaizdu, kad visomis substancijomis dieviškoji apvaizda rūpinasi dėl protingų substancijų.
- [7] Toliau. Tai, ko kas nors savaime (dėl jo paties) nori, visada jo nori, nes tai, kas yra savaime, visada yra, o tai, ko nori dėl ko nors kito, neprivalo visada to norėti, bet tik tada, kai jam tinka to norėti. Tačiau daiktų esatis kyla iš dieviškosios valios, kaip akivaizdu iš to, kas jau pasakyta³. Todėl tų, kurie visada yra esatyje, Dievas savaime nori, o tų, kurie [esatyje yra] ne visada, [nori] ne savaime, o dėl ko nors kito. Tačiau protingosios substancijos labiausiai priartėja prie to, kad visada būtų, nes yra neirios. Taip pat jos yra nekintančios, išskyrus tik pasirinkimą. Vadinasi, intelektinės substancijos valdomos tarsi dėl jų pačių, o kitos – dėl jų.
- [8] Bet tai nėra priešinga tam, kas jau buvo parodyta anksčiau išsakytais argumentais, kad visos visatos dalys nukreiptos į visumos tobulumą, nes į visumos tobulumą visos dalys nukreiptos taip, kad viena kitai tarnautų. Kaip žmogaus kūne matyti, kad plaučiai yra kūno tobulumo dalis tuo, kad tarnauja širdžiai, todėl jokio prieštaravimo nėra tame dėl to, kad plaučiai yra ir širdžiai, ir visam gyvūnui. Taip pat nėra prieštaravimo dėl to, kad kitos prigimtys yra ir dėl protingųjų, ir dėl visatos tobulumo, nes jeigu trūktų to, ko reikia intelektinės substancijos tobulumui, tai visata nebūtų užbaigta (tobula).
- [9] Panašiai neprieštaruoja ir tai, kad individai yra skirti savo rūšims. Mat dėl to, kad jie yra priskirti rūšiai, toliau jie yra priskirti protingajai prigimčiai. Juk koks nors irus daiktas skirtas ne tik atskiram, individualiam žmogui, bet ir – visai žmonių rūšiai. O visai žmonių rūšiai kas nors irus negali tarnauti kitaip, kaip tik visa savo rūšimi. Vadinasi, tvarka, kuria irūs daiktai priskirti žmogui, reikalauja, kad individai būtų priskirti rūšims.
- [10] Tačiau sakydami, kad protingosios substancijos dieviškąja apvaizda valdomos dėl jų pačių, neturime omeny, kad savo ruožtu jos toliau nėra nukreiptos į Dievą ir visatos tobulumą. Taigi sakydami, kad valdomos dėl jų pačių, o kiti – dėl jų, turime omeny, jog dieviškąja apvaizda dalijamos gėrybės joms duodamos ne dėl to, kad iš to būtų nauda kitiems, bet tai, kas kitiems duodama, pagal dieviškąjį potvarkį atitenka jų naudojimuisi.

- [11] Todėl Pakartoto įstatymo knygoje rašoma: ar kad kartais, pakėlęs akis į dangų ir stebėdamas saulę, mėnulį, žvaigždes ir dangaus galybę, nebūtum sugundytas juos garbinti ir jiems tarnauti. Juos Viešpats, tavo Dievas, davė visoms tautoms, esančioms visur po dangumi (Įst 4, 19). Ir Psalmėje giedama: padėjai visa prie jo kojų. Avis ir jaučius – visus aliai vieno – ir laukinius gyvulius (Ps 8, 8). Ir Išminties knygoje rašoma: Nors esi visavalės jėgos, teisi atlaidžiai ir didžiu atlaidumu mus valdai (Išm 12, 18).
- [12] Tuo paneigiama klaida teigiančiųjų, kad žmogus nusideda žudydamas neprotingus gyvūnus. Mat apvaizdos nustatyta prigimtinė tvarka jie skirti žmonėms naudotis. Todėl žmogus teisėtai jais naudojasi tiek juos žudydamas, tiek bet kuriuo kitu būdu. Todėl Pradžios knygoje Viešpats sako Nojui: Lygiai kaip daviau jums žaliuosius augalus, duodu jums kiekvieną mėšą (Pr 9, 3).
- [13] O jeigu Šventajame Rašte yra nurodymų, draudžiančių žiauriai elgtis su neprotingais gyvūnais, pavyzdžiui, liepiama nežudyti paukštės su paukščiukais, tai šitai daroma arba siekiant atitraukti žmogaus sielą nuo žmonėms daromų žiaurumų, kad kas nors, žiauriai besielgdamas su gyvūnais, nepriprastų ir nepradėtų šitaip elgtis ir su žmonėmis, arba dėl to, kad gyvūnams padaryta žala gali tapti laikinu nuostoliu sužalojusiam arba kitam žmogui, arba pateikiant kurio nors teksto aiškinimą, kaip tai daro apaštalas (1 Kor 9, 9) aiškindamas tekstą, draudžiantį uždėti antsnukį kuliančiam jaučiui (Įst 25, 4).

CXIII SKYRIUS

KAD PROTINGĄ BŪTYBĘ DIEVAS NUKREIPIA Į JOS VEIKLĄ
ATSIŽVELGDAMAS NE TIK Į RŪŠĮ, BET IR Į TAI, KAS TINKA INDIVIDUI

- [1] Tačiau iš to matyti, kad tik protingas kūrinys yra Dievo nukreipiamas į savo veiklą ne tik atsižvelgiant į tai, kas tinka rūšiai, bet ir į tai, kas tinka individui. Mat kiekvienas daiktas yra savo veiklai, nes veikla yra aukščiausias daikto tobulumas. Todėl kiekvieną daiktą į jo veiklą Dievas nukreipia taip, kaip tas daiktas yra pavaldus dieviškajai apvaizdai. Tačiau protingas kūrinys dieviškajai apvaizdai pavaldus ne tik rūšiškai, kaip kiti irūs kūriniai, bet individualiai valdomas ir prižiūrimas, nes tik rūšiškai valdomas individas nevaldomas dėl jo paties. Bet iš to, kas jau pasakyta, akivaizdu, kad protingas kūrinys valdomas dėl jo paties. Vadinas, tik protingas būtybes Dievas nukreipia į jų veiklą atsižvelgdamas ne tik į rūšį, bet ir į individą.
- [2] Dar. Tie, kurie į savo veiklą nukreipiami tik pagal rūšį, patys negali veikti arba neveikti, nes tai, kas priklauso rūšiai, bendra ir prigimta visiems tai rūšiai priklausantiems individams; prigimtinių dalykų mes negalime pasirinkti. Tad jeigu žmogus į savo veiklą būtų nukreipiamas tik pagal rūšį, tai negalėtų rinktis veikti arba neveikti, bet paklustų visai rūšiai bendram prigimtiniam polinkiui, kaip tai daro visi neprotingi kūriniai. Taigi akivaizdu, kad protingas kūrinys nukreipiamas į veiklą ne tik pagal rūšį, bet ir individualiai.

- [3] Toliau. Kaip jau parodyta⁴, dieviškoji apvaizda apima visus atskirus, net mažiausius daiktus. Vadinasi, kad ir kas atliktų rūšinį polinkį pranokstančius veiksmus, tame rūšinius nukreiptumus pranokstančiame veikime jis turi būti dieviškosios apvaizdos tvarkomas. Bet akivaizdu, kad protingas kūrinys atlieka daugybę veiksmų, kuriems atlikti rūšinio polinkio nepakanka. Tai rodo šis požymis, kad visi atlieka ne vienodus, bet skirtingi – skirtingus veiksmus. Todėl reikia, kad Dievas protingus kūrinius į veiklą nukreiptų ne tik pagal rūšį, bet ir individualiai.
- [4] Taip pat. Dievas rūpinasi kiekviena prigimtimi atsižvelgdamas į jos gebėjimus, nes atskirus kūrinius Jis padarė tokius, kokius žinojo, kad Jo vadovaujami jie pasieks tikslą. Bet tik protingas kūrinys gabus tokiam vadovavimui, kuris jį nukreipia į veiklą ne tik pagal rūšį, bet ir individualiai, nes, turėdamas intelektą ir protą, jis gali suvokti, kaip įvairiai kas nors yra geras arba blogas, priklausomai nuo tinkamumo įvairiems individams, laikui ir vietai. Todėl tik protingas kūrinys Dievo nukreipiamas į veiklą ne tik pagal rūšį, bet ir individualiai.
- [5] Be to. Protingas kūrinys dieviškajai apvaizdai yra taip pavaldus, kad ne tik yra jos valdomas, bet ir tam tikru būdu gali pažinti tai, ką ji numato, todėl dera, kad jis kitais rūpintųsi ir juos valdytų. Kitiems kūriniams tai netinka, nes jie apvaizdoje dalyvauja tik tiek, kiek jai paklūsta. Turintis tokį išvalgumo gebėjimą gali ir savo veiksmus tvarkyti bei valdyti. Todėl protingas kūrinys dieviškojoje apvaizdoje dalyvauja ne tik kaip valdomas, bet ir kaip valdantis, nes valdo savo paties veiksmus ir net kitus kūrinius. Tačiau visi žemesnieji valdymai yra pavaldūs dieviškajai apvaizdai kaip aukščiausiam valdymui. Todėl dieviškajai apvaizdai priklausoma valdymas protingų kūrinių veiksmų tiek, kiek jie yra asmeniniai veiksmai.
- [6] Taip pat. Asmeniniai protingų kūrinių veiksmai yra tie veiksmai, kurie kyla iš protingos sielos. O protinga siela gali amžina būti ne tik savo rūšimi, kaip yra kiti kūriniai, bet ir individualiai. Todėl protingo kūrinio veiksmai dieviškosios apvaizdos yra valdomi ne tik todėl, kad jie priklauso rūšiai, bet ir todėl, kad jie yra asmens veiksmai.
- [7] Būtent dėl šios priežasties, nors dieviškajai apvaizdai pavaldus viskas, Šventasis Raštas jai priskiria ypatingą rūpinimąsi žmogumi šiais Psalmės žodžiais: kas yra žmogus, kad jį atsimeni, kas yra mirtingasis, kad juo rūpiniesi? (Ps 8, 5). Ir Pirmojo laiško korintiečiams žodžiais: Bet argi Dievui terūpi jaučiai? (1 Kor 9, 9). Iš tiesų visa tai pasakyta todėl, kad Dievas žmogaus veiksmis rūpinasi ne tik todėl, kad jie priklauso rūšiai, bet ir todėl, kad jie yra asmens veiksmai.

CXIV SKYRIUS

KAD ĮSTATYMAI ŽMONĖMS DUOTI DIEVO VALIA

- [1] Tačiau iš to matyti, jog buvo būtina, kad žmogui Dievo valia įstatymas būtų duotas. Mat kaip neprotingų kūrinių veiksmai Dievo valdomi pagal protingą, rūšims priklausantį planą, taip žmonių veiksmai, kaip jau parodyta⁵, Dievo valdomi kaip individams priklausantys. Bet neprotingų kūrinių veiksmai, kaip

- priklausantys rūšiai, Dievo valdomi tam tikru prigimtiniu polinkiu, kylančiu iš rūšies prigimties. Todėl virš viso to žmonėms duota tai, kuo jų asmeniniai veiksmai yra tvarkomi. Ir tai vadiname įstatymu.
- [2] Dar. Kaip jau minėta⁶, protingas kūriny s dieviškajai apvaizdai yra pavaldus taip, kad dalyvauja tam tikrame dieviškosios apvaizdos panašume tiek, kiek savo veikloje gali valdyti save ir kitus. O tai, kuo valdomi protingų kūrinių veiksmai, vadinama įstatymu. Todėl tinkama, kad žmonėms įstatymas Dievo buvo duotas.
- [3] Taip pat. Kadangi įstatymas yra ne kas nors kita kaip tam tikra veikimo tvarka ir taisyklė, tai įstatymą duoti dera tik tiems, kurie savo veikimo tvarką pažįsta. O tai būdinga tik protingiems kūriniams. Todėl tik protingiems kūriniams derėjo duoti įstatymą.
- [4] Be to. Įstatymą reikia duoti tik tiems, kurie gali veikti arba neveikti. O taip daryti gali tik protingi kūriniai. Vadinasi, tik protingas kūriny s geba priimti įstatymą.
- [5] Toliau. Kadangi įstatymas yra ne kas nors kita kaip veikimo tvarka, o bet kurio veikimo tvarką lemia tikslas, tai kiekvienas, galintis priimti įstatymą, jį priima iš to, kuris veda į tikslą: pavyzdžiui, žemesnis amatininkas – iš architekto, o kariai – iš kariuomenės vado. Bet iš jau pasakyto akivaizdu⁷, kad protingas kūriny s savo galutinį tikslą pasiekia Dieve ir iš Dievo. Todėl dera, kad žmonėms įstatymas Dievo buvo duotas.
- [6] Todėl Jeremijo knygoje rašoma: įdiegsiu jiems savo įstatymą, jį įrašysiu jiems į širdį (Jer 31, 33), ir Ozėjo knygoje: rašau jam daugybę savo įstatymų (Oz 8, 12).

CXV SKYRIUS

KAD DIEVIŠKASIS ĮSTATYMAS ŽMOGŲ PIRMIAUSIA KREIPIA Į DIEVĄ

- [1] Iš to galima suprasti, į ką Dievo duotas įstatymas kreipia pirmiausia.
- [2] Juk akivaizdu, kad kiekvienas įstatymų leidėjas savais įstatymais pirmiausia siekia žmones nukreipti į savo tikslą, pavyzdžiui: kariuomenės vadas – į pergalę, o valstybės vadovas – į taiką. O tikslas, kurio siekia Dievas, yra Jis pats. Todėl dieviškasis įstatymas pirmiausia siekia žmogų nukreipti į Dievą.
- [3] Dar. Įstatymas, kaip minėta, yra tam tikra tvarka, valdančios dieviškosios apvaizdos protingam kūriniui pasiūlyta. Tačiau apvaizda valdantis Dievas individus veda į jų tikslus. Todėl Dievo duotu įstatymu žmogus pirmiausia kreipiamas į jo paties tikslą. O žmogaus kaip kūrinio tikslas – prisiglausti prie Dievo, nes, kaip jau parodyta⁸, tai yra jo laimė. Taigi dieviškasis įstatymas žmogų pirmiausia kreipia į tai, kad jis prisiglaustų prie Dievo.
- [4] Toliau. Kiekvienas įstatymų leidėjas ketina tuos, kuriems duoda įstatymą, padaryti gerus, todėl įstatymo nurodymai turi būti susiję su dorybių veikla. Tad dieviškuoju įstatymu pirmiausia numatomi tie veiksmai, kurie yra patys geriau-

si. Bet iš visų žmogaus veiksmų patys geriausi tie, kuriais žmogus glaudžiasi prie Dievo, nes artimiausi tikslui. Vadinas, į tuos veiksmus dieviškasis įstatymas žmogų ypač kreipia.

- [5] Taip pat. Įstatyme turi būti svarbiausia tai, iš ko įstatymas gauna savo veiksmingumą. O Dievo duotas įstatymas tarp žmonių savo veiksmingumą gauna iš to, kad žmogus pavaldus Dievui: juk nieko neįpareigoja įstatymas to valdovo, kuriam šis nėra pavaldus. Todėl dieviškajame įstatyme turi būti svarbiausia, kad žmogaus protas glaustųsi prie Dievo.
- [6] Todėl Pakartoto įstatymo knygoje rašoma: O dabar, Izraeli, taigi ko reikalauja iš tavęs Viešpats, tavo Dievas? Vien pagarbiai bijoti Viešpaties, tavo Dievo, eiti visais jo keliais, mylėti jį, tarnauti Viešpačiui, tavo Dievui, visa savo širdimi ir visa siela (Įst 10, 12).

CXVI SKYRIUS

KAD DIEVIŠKOJO ĮSTATYMO TIKSLAS – DIEVO MEILĖ

- [1] Ir kadangi dieviškasis įstatymas labiausiai siekia to, kad žmogus glaustųsi prie Dievo, o žmogus stipriausiai prie Dievo glaudžiasi meile, tai būtina, kad dieviškasis įstatymas pirmiausia kreiptų į meilę.
- [2] Akivaizdu, kad meile žmogus labiausiai glaudžiasi prie Dievo. Juk žmoguje yra du dalykai, kuriais jis gali glaustis prie Dievo, – būtent intelektas (protas) ir valia, nes žemesniosiomis sielos dalimis žmogus gali glaustis ne prie Dievo, o tik prie žemesnių daiktų. Tačiau prisiglaudimas protu užbaigiamas prisiglaudimu valia, nes būtent valia žmogus nurimsta tame, ką protu suvokia. O valia prie ko nors glaudžiasi arba iš meilės, arba iš baimės, tačiau kitaip, nes tas, kuris glaudžiasi iš baimės, daro tai dėl ko nors kito, pavyzdžiui, kad išvengtų pavojaus, kuris jam grėstų, jeigu nesiglaustų; o tas, kuris glaudžiasi iš meilės, glaudžiasi dėl paties to, prie kurio glaudžiasi. Bet tas, prie kurio glaudžiamasi dėl jo paties, yra svarbesnis negu tas, prie kurio glaudžiamasi dėl ko nors kito. Kadangi glaudimasis prie Dievo iš meilės yra stipresnis glaudimosi būdas, tai dieviškasis įstatymas jį labiausiai numato.
- [3] Taip pat. Kiekvieno, ir ypač dieviškojo, įstatymo tikslas – žmones daryti gerus. O žmogus vadinamas geru todėl, kad turi gerą valią, kurios padedamas veiksmais išreiškia tai, kas jame gera. Tačiau valia yra gera tuo, kad nori gėrio, o labiausiai – didžiausio gėrio, kuris yra tikslas. Taigi kuo labiau tokio gėrio nori valia, tuo žmogus yra geresnis. Bet žmogus to, ką myli, nori labiau negu to, kurio nori tik iš baimės, nes sakoma, kad pastarajame norėjime yra nenoro priemaiša; taip iš baimės nuskęsti norima prekes išmesti į jūrą. Vadinas, aukščiausiojo gėrio noras, t. y. Dievo meilės, žmones labiausiai daro gerus ir dieviškasis įstatymas labiausiai ją numato.

- [4] Be to. Žmogaus gerumas kyla iš dorybės, nes dorybė yra tai, kas ją turintį daro gera. Todėl įstatymas siekia žmones daryti gerus ir nurodo, kaip dorai elgtis. Bet dorybė reikalauja, kad doras veiktų atkakliai ir su malonumu. O šį reikalavimą geriausiai patenkina meilė, nes iš meilės ką nors darome atkakliausiai ir su didžiausiu malonumu. Todėl gėrio meilė yra svarbiausia, ko siekia dieviškasis įstatymas.
- [5] Dar. Įstatymų leidėjai paskelbto įstatymo galia judina tuos, kuriems duoda įstatymą. Visi, kuriuos judina koks nors pirmasis judintojas, tuo tobuliau juda, kuo labiau dalyvauja pirmojo judintojo judėjime ir jo panašume. O Dievas, kuris yra dieviškojo įstatymo leidėjas, viską daro iš meilės sau. Todėl tie, kurie jo šitaip, t. y. mylėdami, siekia, juda jo link tobuliausiai. Tačiau kiekvienas veikiantysis siekia tobulumo tame, su kuriuo veikia. Vadinasi, visos įstatymų leidybos tikslas – kad žmogus mylėtų Dievą.
- [6] Todėl Pirmajame laiške Timotiejui rašoma: Pamokymo tikslas yra meilė iš tyros širdies (1 Tim 1, 5). Ir Evangelijoje pagal Matą rašoma, kad pirmas ir didžiausias įsakymas įstatyme yra šis: „Mylėk Viešpatį, savo Dievą“ (Mt 22, 37–38). Todėl naujasis įstatymas, kaip tobulesnis, vadinamas meilės įstatymu, o senasis įstatymas, kaip ne toks tobulas, vadinamas baimės įstatymu.

CXVII SKYRIUS

KAD DIEVIŠKASIS ĮSTATYMAS MUMS LIEPIA MYLĖTI ARTIMĄ

- [1] Iš to reikia daryti išvadą, kad dieviškasis įstatymas numato artimo meilę.
- [2] Juk meilė turi vienyti tuos, kuriuos sieja vienas bendras tikslas. O žmones vienija vienas aukščiausios laimės tikslas, į kurį jie yra Dievo nukreipti. Todėl reikia, kad žmones vienytų tarpusavio meilė.
- [3] Dar. Tas, kuris ką nors myli, myli ir tą, kurį pastarasis myli, ir tuos, kurie su juo susiję. O Dievas myli žmones, kuriems kaip galutinį tikslą paruošė mėgavimąsi Juo pačiu. Todėl tas, kuris pamilsta Dievą, kartu pamilsta ir artimą.
- [4] Toliau. Kadangi žmogus iš prigimties yra bendruomeninis gyvūnas, tai kiti žmonės privalo padėti jam siekti savojo tikslo. O tai tinkamiausia daryti tada, kai žmones sieja tarpusavio meilė. Todėl Dievo įstatymas, kuris kreipia į galutinį tikslą, mums liepia vieni kitus mylėti.
- [5] Taip pat. Kad žmogus atsidėtų dieviškiesiems dalykams, reikia taikos ir ramybės. O tie dalykai, kurie gali taiką sutrikdyti, lengviausiai pašalinami tarpusavio meile. Kadangi dieviškasis įstatymas žmonėms liepia atsidėti dieviškiesiems dalykams, tai būtina, kad iš dieviškojo įstatymo į žmones sklistų tarpusavio meilė.
- [6] Be to. Dieviškasis įstatymas pasiūlytas žmogui kaip pagalba prigimtiniam įstatymui. Tačiau visiems žmonėms prigimta vienas kitą mylėti. Kad taip yra iš tiesų, rodo, jog kažkas žmogų skatina nelaimėje kitam, net nepažįstamam žmogui (pavyzdžiui, sugražinant jį iš klaidingo kelio, parpuolus padedant atsikelti

ir kitais panašiais atvejais) padėti taip, tarsi kiekvienas žmogus visiems žmonėms iš prigimties būtų artimas draugas. Tad dieviškasis įstatymas įsako žmonėms vienas kitą mylėti.

- [7] Todėl Evangelijoje pagal Joną rašoma: Tai mano įsakymas, kad vienas kitą mylėtumėte, kaip aš jus mylėjau (Jn 15, 12), ir Pirmajame Jono laiške: Taigi mes turime jo įsakymą, kad kas myli Dievą, mylėtų ir savo brolių (1 Jn 4, 21). Ir Evangelijoje pagal Matą: Antrasis – panašus į jį: „Mylėk savo artimą kaip save patį“ (Mt 22, 29).

Literatūra ir nuorodos

¹ Žr. Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas, *Logos* 71, 2011, sk. 64, p. 90–92.

² Žr. Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. *Logos* 68, 2011, sk. 47, p. 131–133.

³ Žr. Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, antroji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. Vilnius: Logos, 2003, sk. 23, p. 71–75.

⁴ Žr. Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. *Logos* 71, 2013, sk. 75, p. 144–146.

⁵ Žr. šio teksto 113 skyrių.

⁶ Žr. ten pat.

⁷ Žr. Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. *Logos* 65, 2010, sk. 37, p. 96–97; *Logos* 69, 2011, sk. 52, p. 103–104.

⁸ Žr. Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. *Logos* 69, 2010, sk. 37, p. 96–97.

Iš lotynų kalbos vertė
prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
Klaipėdos universitetas

Versta iš S. Thomae de Aquino *Summa contra gentiles*, Romae, Apud sedem commissionis Leoninae et apud libreriam Vaticanas, Desclee et C. Herder, 1934.